

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№3(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 534 sahifa,
16-mart, 2026-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Katta guruh tarbiyalanuvchilarida kasb haqidagi dastlabki tasavvurlarni shakllantirish metodikasini innovatsion ekotizim sharoitida takomillashtirish	18
Uralova Fotima Baxtiyor qizi	
Malakali sportchilarning kommunikativ qobiliyatlarini takomillashtirishda sotsiologik yondashuv (gandbolchilar misolida).....	23
G. A. Valiyeva	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida motor alaliyali bolalarni ruhiy va nutqiy rivojlantirish usullari	27
Suyunova Surayyo Ulash qizi	
Sog'lom bola ekotizimining asoslari: ovqatlanish, immunitet va rivojlanish	31
Israilova Xusnida Adilovna	
Mobil ilovalar yordamida mustaqil o'qishni rivojlantirish	37
Raximova Feruza Najmiddinovna	
Biologiya darslarida muammoli ta'lim texnologiyasini qo'llash orqali mantiqiy fikrlashni rivojlantirish	42
Dauekeeva Gulistan Orinbaevna	
Talabalarga ingliz tilidagi matnlarni kommunikativ metod yordamida o'qish texnikasini takomillashtirish usullari	46
Mo'minova Mahliyo Axrorjonovna	
Velosiped haydashning afzalliklari.....	49
Raxmonova Go'zal Bobir qizi	
Компетентностный подход как стратегическая основа модернизации образования и его реализация в преподавании русского языка как иностранного в Узбекистане	54
Мирзакбарова Севда Бахиддиновна	
Umumta'lim maktablarida texnologiya fani mashg'ulotlarini tashkil etishning zamonaviy yondashuvlari va metodlari.....	58
Ziyamova Gulbaxor Tulabayevna	
Типы аббревиации в русском и узбекском языках: сравнительно-типологический анализ.....	62
Рахмонова Бахтигул Пайзилловна	
Maktabgacha ta'limda nutqni rivojlantirish jarayonida didaktik o'yinlardan foydalanish metodikasi	65
Abidjonova Mushtariybonu Qobiljon qizi	
Tarbiyaviy tadbirlarni samarali tashkil etishda maktabgacha ta'lim tashkiloti va ota-onalarning o'zaro hamkorlik masalalari.....	71
Sanayeva Surayyo Bobonazarovna, Jabborova Shaxina G'affor qizi	
Qadriyatli yondashuv asosida talabalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalash mexanizmlarini takomillashtirish ..	76
G'aybullayev Quvonchbek G'olibovich	
Maktab o'quvchilarida stressga barqarorlik namoyon bo'lishining psixologik tahlili	83
Ismoilova N. Z.	
Yoshlar ma'naviyatini shakllantirishda milliy qadriyatlarning o'rni.....	87
Karshiyev Jaxongir Abdirayimovich	
Funksional savodxonlikni rivojlantirishda o'qish savodxonligining o'rni va ahamiyati	91
Xatamova Munisa Mamadulla qizi	
Transformatsiyalash tizimi asosida o'quvchilarning loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirish samaradorligi	95
Jurayeva Zulayxo Islomovna	
Zamonaviy boshqaruv nazariyalarida rahbar muloqoti (transformatsion, kommunikativ va ishtirokchi boshqaruv yondashuvlari asosida).....	102
Islamova Difuza Dilshodovna	

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida pedagogik kompetentlikni tabaqalashgan yondashuv asosida rivojlantirish mazmuni	107
Begmatova Nasiba Mengnarovna	
Bo'lajak maxsus pedagoglarni inklyuziv ta'limda subyektlar faoliyatini o'rgatish metodikasi	112
Dilshodov Abrorjon Dilshodjon o'g'li	
Pre-Reading Activities to Enhance Foreign Language Reading Comprehension: Reading "The Adventures of Tom Sawyer" in 10–11 Grades	118
Djumaniyazova Zulfiya Kaliyevna	
Nutq aktlarini o'rgatishda autentik materiallardan foydalanishning metodik imkoniyatlari (filologik yo'nalish talabalari misolida)	122
Fayzulloeva Chevar G'ayrat qizi	
Yangi O'zbekistonda talaba-yoshlarni milliy yuksaltirishda jadid-marifatparvarlari ilgari surgan g'oyalarning o'rni va roli	125
Mamadaliyev Abduvoxid Maxsitaliyevich	
Gimnastikaning O'zbekistonga kirib kelish va rivojlanish tarixi	128
N. Q. Mamasidova	
Uglevodorodlar tarkibini aniqlashda massa ulushiga asoslangan reflektiv yondashuv (7-9-sinflar misolida)	131
Maxamadiyev Sharofiddin Jumaboyevich, Smanova Zulayxo Asanaliyevna	
Screencasting materiallarini yaratish va ularni o'quv jarayonida qo'llash	134
Maxmudova Dilfuza Meliyevna, Ergashov Niyozxon Ilyozxon o'g'li	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda so'z shakllanishini psixolingvistik asoslari	137
Moxirabonu G'aniyeva Adxam qizi	
Maktabgacha ta'limdagi muammolar va yechimlar: o'zbekiston respublikasi tajribasi	140
N. Sh. Miryusupova	
Interaktiv kartografik resurslar va ularning ta'lim jarayonida qo'llanilishining didaktik, kognitiv hamda metodik asoslari	143
Olimova Aziza Abdullayevna	
Mentorlik tizimining tarixiy ildizlari va rivojlanish bosqichlari	147
Oxunova Dilnoza Qaxxorjonovna, Abdumannonova Durdonaxon Shuxratjon qizi	
Talabalarining psixologik holati va stress omillarining prokrastinatsiyaga ta'siri hamda mustaqil ta'lim faoliyatini qo'llab-quvvatlash usullari	150
Razakov Farxod Kuvondikovich, Rajabov Hikmat Toshevich	
Talabalarni stulda o'tirgan qiyofachi portreti ranglavhasini ishlashga o'rgatish metodikasi	154
Sadatov Chori Xolmuradovich	
Organik kimyo fanini o'qitishda teskari ta'lim va texnologiyalarning ahamiyati	158
Umrbekova Maftuna Ulug'bek qizi, Babanazarova Ayzada Omirbaevna, Abdulkakimova Gulziyba Ziyatdinovna	
Duduqlanishni bartaraf etishda kompleks metodlarini qo'llashning samaradorligi	162
Xasanova Barnoxon Abdusattor qizi	
Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik kompetentligini takomillashtirish	165
Xolbozorova Nasiba Xolbozar qizi	
Проектирование персонализированных образовательных сценариев в дошкольном образовании средствами генеративного искусственного интеллекта	168
Пак Диана Александровна	
Bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda STEAM yondashuvining roli	170
Atenov Jandarbek Dayrabay o'g'li	
Innovatsion ta'lim muhitida talabalarining kasbiy muloqot kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik asoslari	173
Bo'ltakov Sanjarbek Xazratqul o'g'li	
Alohida ta'lim ehtiyojlari mavjud bo'lgan bolalar uchun inklyuziv ta'lim tizimining ahamiyati	176
Mehmonova Nodiraxon Yusufxon qizi	

Duduqlanish nutq kamchiligini korrektsiyalashning maxsus va integratsiyalashgan texnologiyalarini rivojlantirish.....	180
Boxodirova Gulasalxon Ibrohimovna	
Эссе как инструмент формирования и диагностики компетенций в системе высшего образования .	184
Шейхмамбетов Сервер Рефикович	
Matallar va folklor hikoyalari: maktabgacha ta'lim tashkilotlarida interaktiv dars texnologiyalari.....	188
Azimova Nodira Hikmatovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda jismoniy sifatlarni rivojlantirish va ularni sportga yo'naltirishning pedagogik asoslari.....	191
Norboyev Komiljon Jurakulovich, Rustamova Kamola Xayrulla qizi	
Oliy ta'lim muassasalarida ijtimoiy-gumanitar fanlarning o'qitilishining ahamiyati.....	194
Burkhanova Sabo Tulanovna	
Oliy ta'lim muassasalarida O'zbekistonning eng yangi tarixini o'qitishning metodologik asoslari va muammolari	197
Norbutayeva Guzal Abdig'ofurovna	
Ta'lim tashkilotlarida sifadni boshqarish jarayonlarini tizimli rejalashtirishning nazariy va amaliy asoslari.....	200
Abdurashit Karimovich Avliyakov	
Tarbiya darslari samaradorligini oshirishda abdulla avloniy pedagogik hikmatlaridan foydalanishni metodik tashkil etish.....	204
Daliyeva Eliza Zokir qizi	
Badiiy-tarixiy meros asosida bo'lajak pedagoglarning refleksiv tafakkuri va kasbiy identifikatsiyasini rivojlantirish	207
Qodirova Mavluda Maxodir qizi	
Adabiyot darslarida lirik asarlarni vizual yondashuvlar asosida o'qitish usullari.....	210
Sobitova Mahmudaxon Shuxratbek qizi	
ESG tamoyillarini ta'lim tizimiga joriy etish orqali talabalarda ekologik, ijtimoiy va boshqaruv ko'nikmalarini shakllantirish	216
Tursunova Shahzoda Baxromovna	
Социально-психологические факторы нарушения психологического здоровья в семье	219
Гулру Тургунова	
O'zini tarbiyalash (self-development) g'oyasining Ibn Sino ta'limotidagi o'rni	229
Usmanova E'zoza Zokirjonovna	
Оценка динамики физиологических показателей волейболистов 12–16 лет в предсоревновательный и соревновательный периоды.....	234
Умматалиева Шерзода Шерали угли	
Individual sport turlarida sportchilarning natijadorlik kompetensiyasini motivatsion omillar asosida shakllantirish.....	239
Baratov Nasriddin Karshibayevich	
O'smirlarda internetdan ortiqcha foydalanishning psixologik oqibatlarini	243
Fayziyeva Nodira Sobirovna	
Transakt analiz: shaxslararo muloqotni tahlil qilishning nazariy va amaliy asoslari	247
Nilufar Sayfidinovna Sangirova	
Inklyuziv ta'lim jarayonini boshqarish mexanizmlarini rivojlantirish (umumiy o'rta ta'lim maktablari misolida)	252
Abdug'aniyev Abdurauf Abdumannonovich	
O'zbek milliy kurashining tarixiy rivojlanish bosqichlari va uning yoshlar tarbiyasidagi pedagogik ahamiyati.....	257
Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Almardanov Xasan Asqarovich	
Belbog'li kurashning shakllanishi va rivojlanish tarixi: jismoniy tarbiya tizimidagi o'rni va metodik imkoniyatlari	261
Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Norqizilov Muxammadbek Sherali o'gli	

Dzyudo kurashining tarixiy evolyutsiyasi va uning ta'lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuv asosida qo'llanishi	265
<i>Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Norqobilov Jamshid G'ulomovich</i>	
Dzyudo kurashining tarixiy evolyutsiyasi va uning ta'lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuv asosida qo'llanishi	270
<i>Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Nurullayev Fazliddin Murodulla o'gli</i>	
Raqamli muhitda shaxs xulq-atvori dinamikasi (bolalik va o'smirlar misolida)	275
<i>Raimdjanov Mirkarim Tolibjon o'g'li</i>	
O'quvchilarning intellektual qobiliyatlarini oshirishning pedagogik va psixologik asoslari	278
<i>Suvanova Baxtigul Baxridinovna</i>	
Xalqaro tajriba asosida o'quvchilarda tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirish mexanizmlari	283
<i>Azimov I. T., Mirzayeva N. I.</i>	
Boshlang'ich sinflarda ingliz tili o'qitishda didaktik vositalardan foydalanish	288
<i>Ziyaboyeva Sevara Saydullayevna</i>	
Yuqori malakali o'rta masofaga yuguruvchilarning jismoniy rivojlanish dinamikasi	292
<i>Nazarov Nuriddin Baxranovich</i>	
Maktab direktorining partisipativ boshqaruv faoliyatida qarorlar qabul qilish jarayonida ishtirokchilarning roli	297
<i>Jabborova Yulduzxon Hasan qizi</i>	
Tibbiyotda nizoli vaziyatlar va ularni bartaraf etish usullari	301
<i>Olimova Dono Shakirovna, Baxtiyorova Shahnoza Mansurbekovna</i>	
Ichki kasalliklarni tashxislashda klinik fikrlashning o'rni	304
<i>Tilavova Muqaddas, Hasanova Munisa, Mamatqulova Fayzo, Hakimova Xonbuvi Hakimovna</i>	
Транснациональные компании и проблема суверенитета национального государства	307
<i>Ф. Равшанов, Л. Сохибова</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarda o'quv-biluv faoliyati motivatsiyasini rivojlantirishning pedagogik ahamiyati	311
<i>Muhammadiyeva Manzura Maratovna, Musulmonova Sabrina Akmal qizi</i>	
Texnologik ta'limda xorijiy tajriba	316
<i>Lochinbek Abdirasulov</i>	
Talabalarda ilmiy-tadqiqot ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari	319
<i>Saffarova Mohidil Axmadovna, Mustafayeva Feruza Anvar qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ona tili darslaridagi asosiy resurslari: "ona tili" darsligi, mashq daftari, o'qituvchi kitobi ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omili sifatida	324
<i>Soatova Hilola Shuhrat qizi</i>	
Harbiy vatanparvarlik tarbiyasi – zamonaviy jamiyat taraqqiyotining muhim omili sifatida	328
<i>R. D. Mustayev, H. F. Abduvositov</i>	
Русскоязычная литература Узбекистана современного периода: проблематика, поэтика и художественный анализ	332
<i>Чернова Татьяна Алексеевна</i>	
O'smirlar orasida tengdoshlar bosimi va uning psixologik ta'siri	335
<i>Toshpo'latova O'g'loy Baxtiyor qizi</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning maktabgacha yoshdagi bolalarda iste'mol madaniyatini shakllantirish jarayonida targeting yondashuvining pedagogik nazariy asoslari	339
<i>D. G. Umnov</i>	
Ona tili darslarini ikkinchi til tamoyillari asosida tashkil etish masalalari	344
<i>Maxkamova Guluzroxon Abdumutalibovna</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ishlarni pedagogik jihatlardan tashkil etishning nazariy va amaliy aspektlari	347
<i>Mahkamov Mahammadjon Dadajonovich</i>	
Boshlang'ich sinflarda interfaol metodlar asosida dars jarayonini takomillashtirish metodikasi	351
<i>Muhammadjonova Durdonaxon Bahromjon qizi</i>	
Tarix darslarini modellashtirishda pedagogik metodlar tasnifi va ularning samaradorligi	354
<i>Ikrom Qodirov</i>	

Hadassah gospital maktabi modelining o'ziga xos xususiyatlari, pedagogik samaradorligi va uni O'zbekiston gospital maktablariga tatbiq etishning ahamiyati	357
<i>Abdullayev Aziz Habibullayevich, Ochilov Orazbek Qosim o'g'li, Alimova Dono Abbosxanovna</i>	
Davlat boshqaruvi tizimida korrupsiyaviy xavf-xatarlarni baholash va prognozlash metodologiyasi.....	361
<i>Amirxo'jayev Shukurjon Qurbonovich, Sotvoldiyev Akbarjon Umidjon o'g'li</i>	
Neyropedagogik yondashuv asosida o'quvchilarda pozitiv fikrlashni rivojlantirishning ilmiy-nazariy va amaliy asoslari	364
<i>Babakulova Dilnoza Ramazonovna</i>	
Boshlang'ich sinflarda nutqiy nuqsonlarning oldini olish va o'quvchilarning talaffuz madaniyatini shakllantirish metodikasi	367
<i>Baxtiyorova Nastarin Baxriddinovna, Daminova Dilbar Melimurodovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilim olishga qiziqishini oshirishda gamifikatsiya elementlaridan foydalanishning nazariy-metodik asoslari.....	370
<i>G'aniyeva Gulxayyo Islom qizi, Raxmatova Shaxlo Mansurovna</i>	
Ingliz tili darslarida kitobxonlik ko'nikmalarining o'ziga xosligi	373
<i>Jo'raboyeva Turg'unoy Ikromjon qizi</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida lingvokognitiv kompetentlikni rivojlantirishning didaktik tizimi.....	377
<i>Kozimova Sadoqat</i>	
Umumta'lim maktablarida tabiiy fanlar (science)ni o'qitish orqali ekologik savodxonlikni shakllantirishning pedagogik asoslari	380
<i>Majitov Turg'unali Anvar o'g'li</i>	
Oilaviy munosabatlarda manipulyativ muloqot indikatsiyasi: psixologik tahlil va eksperimental natijalar	383
<i>Nishanova Zulfizar Yashin qizi</i>	
Bo'lajak mutaxassislarining kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishda raqamli ta'lim texnologiyalarining o'rni.....	386
<i>Nurulloyev Firuz No'monjonovich</i>	
Talabalarining kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishning tarixiy-pedagogik asoslari (ma'rifatparvar mutafakkirlar merosi misolida).....	390
<i>Sabirov Kaxramon Bektursun o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi 5-6 yoshli bolalarda muammoli vaziyatlarni mustaqil yechish qobiliyatini shakllantirish metodikasini takomillashtirish.....	393
<i>Tillayeva Vasila O'ktam qizi</i>	
Kritik fikrlash kompetensiyasining pedagogik va didaktik mazmuni	398
<i>Tursunaliyev Shaxzod Sherali o'g'li</i>	
Kurashchi qizlarning texnik harakatlarini kinematik va kinetik modellashtirish	402
<i>Xomudjonova Feruza Komiljon qizi</i>	
Oliy ta'limda ishga doir muloqot asoslari fanini o'qitish orqali talabalarning og'zaki fikrlash va nutq faoliyatini rivojlantirish	406
<i>Yuldasheva Dilnoza Bekturodovna</i>	
Роль онлайн-платформ и образовательных сервисов в формировании ответственности студентов.....	409
<i>Гуламов Жасур Баходирович</i>	
Изучение изменений полярного переключения негативных и позитивных эмоций средового воздействия в процессе развития/реабилитации механизмов эмпатии	413
<i>Ягудин Дмитрий Рустамович</i>	
Produktiv nutq ko'nikmalari orqali nutq aktlarini o'qitish samaradorligi.....	421
<i>Sadikov Erkin Tursunovich</i>	
Проблемы формирования письменной коммуникативной компетенции у студентов выпускных курсов высших учебных заведений	424
<i>Раджабова Зебинисо Анваровна</i>	
Pedagogika sohasida yangi ilmiy yo'nalish – pedagogik innovatsiya.....	427
<i>M.U. Raxmanova</i>	

Muammoli o'qitish asosida kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish.....	431
<i>Giyasova Shaxnoza Abdurafikovna</i>	
9–10 yoshli o'quvchilar orasidagi nizolarni korreksion yondashuv bilan boshqarish	435
<i>Qulmatov Sindorqul Ibragimovich, Yarbekova Yulduz Bahromjon qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda raqamli mediakompetentlikni rivojlantirish	439
<i>Mo'minova Madina, Mamasodiqova Saida</i>	
Разработка приложения для визуализации и анализа решения задач линейного программирования.....	442
<i>Маматов Ислонбек Ильесович, Бурунова Муниса Баходировна</i>	
Mustaqil ta'lim topshiriqlarini integrativ modellashtirish tashkiliy-metodik muammo sifatida	448
<i>Ibroximova O'g'iloy Inomjon qizi</i>	
Boshlang'ich ta'limda axloqiy tarbiyani baholash va "tarbiya kundaligi"ni joriy etish metodikasi.....	451
<i>Norimboyeva Sarvinov Abror qizi, Norimboyeva Sarvinov Abror qizi</i>	
Talabalarda vatanparvarlik fazilatlarini rivojlantirishning nazariy-pedagogik va didaktik asoslari	456
<i>Xaydaraliyev Xurshid Xamidullayevich</i>	
Zamonaviy yosh oilalarda gender munosabatining o'rganilganlik holati	462
<i>Abduqayumova Gulnoza Karimjon qizi</i>	
Arifmetik progressiyani o'qitishda "progressiya konstruktori" amaliy-tadqiqot metodining samaradorligi....	466
<i>Abdurahmonova Zamira Raxmatullayevna</i>	
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarining kasbiy kompetentligini shakllantirishning mazmuni.....	471
<i>Ashurova To'lg'anoy Ergashevna</i>	
Onlayn shaxmat platformalarining boshlang'ich sinf o'quvchilari tafakkuriga ta'siri	475
<i>Boboqulov Chori Urolovich</i>	
Ta'lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish.....	480
<i>Kadirkulov Dilmurod Alimahamedovich</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda muloqot madaniyatini shakllantirish mezonlari.....	485
<i>Mirsagatova Nargiza Sayfullayevna</i>	
Communicative Language Teaching in Modern Classrooms: Strengths, Limitations, and Pedagogical Implications	490
<i>Mirzaliyeva Sarvinov</i>	
Pedagogika oliy ta'lim muassasasi talabalarining fizikadan metodik faoliyatga tayyorgarligini rivojlantirish	493
<i>Murtazayev Zohid Murtazayevich</i>	
Zo'ravonlikning inson ruhiyatiga salbiy ta'siri va oqibatlarini	497
<i>Mutabarxon Maxsudova</i>	
STEM ta'limi sharoitida o'quvchilarning texnik tafakkurini rivojlantirishning transdisiplinar metodik modeli	501
<i>Normuxamedov Zarif</i>	
Jadidchilar asarlarida boshlang'ich ta'limga oid pedagogik qarashlarning nazariy asoslari	507
<i>Sariboyeva Aziza G'apur qizi</i>	
Pedagogika tarixida dars samaradorligini oshirish bo'yicha qarashlar va amaliyotdagi innovatsion loyihalar tahlili.....	510
<i>To'raqulova Feruza Jobir qizi</i>	
Yosh qizlarda shaxsiy mustaqillik va oilaviy mas'uliyat muvozanati	514
<i>To'xtamatova Nargiza, Boltaboyeva Marg'uba</i>	
Individual dars mashg'ulotlari orqali boksning faolligini aniqlash xususiyatlari	517
<i>Usmonov Mansur Qurbonmurotovich</i>	
Преимущества и недостатки использования виртуальных лабораторных работ по физике	522
<i>Тилова Турдихол Баратовна</i>	
Neyrolingvistik dasturlashning (NLD) nazariy va amaliy jihatlarini	529
<i>Xolikova Dilobarxon Maxsitovna</i>	

ZO'RAVONLIKNING INSON RUHIYATIGA SALBIY TA'SIRI VA OQIBATLARI

Mutabarxon Maxsudova

NamDU psixologiya kafedrası dotsenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada zo'ravonlikning inson hayotiga ko'p qirrali ta'siri har tomonlama tahlil qilinadi. Zo'ravonlik tushunchasi, uning asosiy shakllari va kelib chiqish omillari yoritilib, insonning ruhiy holati, jismoniy salomatligi hamda ijtimoiy hayotiga yetkazadigan salbiy oqibatlari ko'rsatib beriladi. Ayniqsa, zo'ravonlikning bolalar, ayollar va zaif qatlam vakillariga ta'siri alohida e'tiborga olinadi. Maqolada zo'ravonlikning shaxs rivoji va jamiyat barqarorligiga putur yetkazishi ilmiy asosda tahlil qilinib, uning oldini olish, huquqiy va ma'naviy choralarni kuchaytirish zarurligi ta'kidlanadi. Tadqiqot natijalari sog'lom, tinch va adolatli jamiyatni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: zo'ravonlik, inson hayoti, ruhiy salomatlik, jismoniy salomatlik, ijtimoiy muhit, shaxs rivoji, jamiyat barqarorligi, zo'ravonlikning oldini olish.

Abstract: This article provides a comprehensive analysis of the multifaceted impact of violence on human life. It explores the concept of violence, its main forms, and underlying causes, while examining its harmful effects on mental health, physical well-being, and social life. Particular attention is given to the consequences of violence for vulnerable groups such as children and women. The article also discusses how violence undermines personal development and social stability, emphasizing the need for preventive measures, legal protection, and moral education. The findings contribute to the promotion of a peaceful, healthy, and just society.

Key words: violence, human life, mental health, physical health, social environment, personal development, social stability, violence prevention.

Аннотация: В статье представлен всесторонний анализ многогранного влияния насилия на жизнь человека. Рассматриваются понятие насилия, его основные формы и причины возникновения, а также негативные последствия для психического состояния, физического здоровья и социальной жизни человека. Особое внимание уделяется воздействию насилия на детей, женщин и уязвимые слои населения. Анализируется роль профилактических мер, правовой защиты и нравственного воспитания в предотвращении насилия. Результаты исследования подчеркивают значимость формирования мирного, здорового и справедливого общества.

Ключевые слова: насилие, жизнь человека, психическое здоровье, физическое здоровье, социальная среда, развитие личности, стабильность общества, профилактика насилия.

KIRISH

Bugungi globallashuv sharoitida zo'ravonlik jamiyat hayotida uchrayotgan eng jiddiy ijtimoiy muammolardan biri hisoblanadi ^[1]. Zo'ravonlik inson huquqlari va erkinliklarining buzilishi bilan bog'liq bo'lib, shaxsning jismoniy va ruhiy salomatligiga, ijtimoiy mavqeiga hamda jamiyat taraqqiyotiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, zo'ravonlik millionlab insonlarning hayot sifatini pasaytirib, ijtimoiy barqarorlikka tahdid solmoqda ^[3].

Zo'ravonlik turli shakllarda – jismoniy, ruhiy, iqtisodiy va ijtimoiy ko'rinishlarda namoyon bo'ladi ^[3]. Ayniqsa, oilaviy zo'ravonlik, bolalarga nisbatan zo'ravonlik va ayollarga nisbatan tazyiq jamiyatda keng tarqalgan muammolardan hisoblanadi ^[2].

Ushbu maqolada zo'ravonlik tushunchasi, uning asosiy turlari hamda inson hayotiga ko'rsatadigan ruhiy, jismoniy va ijtimoiy ta'siri ilmiy manbalar asosida tahlil qilinadi. Shuningdek, zo'ravonlikning oldini olish masalalariga ham alohida e'tibor qaratiladi.

Zo'ravonlik – bu bir shaxs yoki guruh tomonidan boshqa shaxsga nisbatan kuch ishlatish, tahdid qilish yoki majburlash orqali zarar yetkazishdir. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti zo'ravonlikni insonning jismoniy yoki ruhiy holatiga, erkinligiga va hayotiga qasddan zarar yetkazuvchi harakat sifatida ta'riflaydi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Zo'ravonlikning asosiy turlari quyidagilardan iborat:

- **jismoniy zo'ravonlik:** bu turdagi zo'ravonlik tan jarohatlari, urish, kaltaklash, qiynoq va boshqa kuch ishlatish shakllarini o'z ichiga oladi. Jismoniy zo'ravonlik inson salomatligiga bevosita zarar yetkazib, ba'zan o'lim bilan yakunlanishi mumkin [3];
- **ruhiy (psixologik) zo'ravonlik:** ruhiy zo'ravonlik kamsitish, haqorat qilish, tahdid, doimiy bosim va qo'rquv uyg'otish orqali amalga oshiriladi. Bu turdagi zo'ravonlik tashqi tomondan ko'rinmas bo'lsa-da, uning oqibatlari juda og'ir bo'ladi [4, 9-10-b.];
- **iqtisodiy zo'ravonlik:** iqtisodiy zo'ravonlik shaxsni moddiy jihatdan cheklash, ishlashiga to'sqinlik qilish, moliyaviy resurslarni nazorat qilish orqali namoyon bo'ladi. Bu holat ko'pincha oilaviy munosabatlarda uchraydi [2, 3-modda];
- **ijtimoiy zo'ravonlik:** ijtimoiy zo'ravonlik insonni jamiyatdan ajratish, obro'sizlantirish, axborot orqali bosim o'tkazish kabi holatlarni o'z ichiga oladi [5, 237-330-b.].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Zo'ravonlik insonning ruhiy holatiga eng chuqur va uzoq davom etuvchi salbiy ta'sir ko'rsatadi. Zo'ravonlikka uchragan shaxsda doimiy qo'rquv, xavotir, stress va ishonchsizlik hissi shakllanadi. Ko'plab tadqiqotlar zo'ravonlik depressiya, ruhiy tushkunlik va posttravmatik stress buzilishiga olib kelishini ko'rsatadi. Bolalar zo'ravonlikka eng sezgir qatlam hisoblanadi. Bolalik davrida zo'ravonlikni boshdan kechirgan shaxslar kela-jakda ijtimoiy moslashishda qiyinchiliklarga duch keladi, agressiv yoki, aksincha, tortinchoq bo'lib ulg'ayadi. UNICEF ma'lumotlariga ko'ra, zo'ravonlikka duchor bo'lgan bolalarning o'qishdagi muvaffaqiyati pasayadi va ruhiy muammolar yuzaga keladi [4].

Ayollarga nisbatan zo'ravonlik ham jiddiy ruhiy oqibatlariga sabab bo'ladi. Doimiy bosim va qo'rquv ayollarda o'ziga bo'lgan ishonchning yo'qolishiga, ijtimoiy hayotdan chekinishga olib keladi [2]. Zo'ravonlikning jismoniy oqibatlari ko'pincha ochiq va og'ir bo'ladi. Turli darajadagi tan jarohatlari, suyak sinishlari, ichki a'zolarining shikastlanishi zo'ravonlikning keng tarqalgan oqibatlaridir. Ba'zi hollarda zo'ravonlik nogironlik yoki umrning qisqarishiga sabab bo'ladi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti hisobotlariga ko'ra, zo'ravonlik bilan bog'liq jaro-hatlar global miqyosda sog'liqni saqlash tizimiga katta yuk bo'lib tushmoqda.

Bundan tashqari, zo'ravonlik natijasida yuzaga kelgan jismoniy jarohatlar ruhiy muammolar bilan birga kechib, insonning umumiy hayot sifatini keskin pasaytiradi [3]. Zo'ravonlik nafaqat alohida shaxsga, balki butun jamiyatga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Zo'ravonlik mavjud bo'lgan muhitda ishonch, hamjihatlik va ijtimoiy barqa-rorlik susayadi. Bu esa jinoyatchilikning oshishiga, ta'lim va mehnat samaradorligining pasayishiga olib keladi. Oila jamiyatning asosiy bo'g'ini hisoblanadi. Oiladagi zo'ravonlik farzandlar tarbiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatib, zo'ravonlikning avloddan-avlodga o'tishiga sabab bo'lishi mumkin.

Sotsiolog olim A. Giddensning fikricha, zo'ravonlik ijtimoiy tengsizlik va madaniy omillar bilan chambar-chas bog'liqdir [5]. Zo'ravonlik inson hayotida chuqur va uzoq davom etuvchi salbiy oqibatlarni keltirib chiqaradi. Ushbu oqibatlar faqat zo'ravonlikka uchragan shaxs bilangina cheklanmay, balki uning oilasi, atrof-muhiti va butun jamiyat hayotiga ta'sir ko'rsatadi. Zo'ravonlikning oqibatlari ruhiy, jismoniy, ijtimoiy va iqtisodiy jihatlarida namoyon bo'ladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ruhiy (psixologik) oqibatlar: zo'ravonlikning eng og'ir va ko'pincha ko'zga ko'rinmas oqibatlari ruhiy sohada namoyon bo'ladi. Zo'ravonlikka duch kelgan shaxsda doimiy qo'rquv, xavotir, tushkunlik va o'ziga bo'lgan ishonchning yo'qolishi kuzatiladi. Ko'plab hollarda zo'ravonlik depressiya, uyqusizlik, asabiylik va post-travmatik stress buzilishiga olib keladi [3, 7]. Ayniqsa, bolalar va ayollar ruhiy zo'ravonlikning eng zaif qurbonlari hisoblanadi. Bolalik davrida boshdan kechirilgan zo'ravonlik kelajakda shaxsning ruhiy barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi [4, 22-b.; 8, 104-b.].

Jismoniy oqibatlar: zo'ravonlikning jismoniy oqibatlari turli darajadagi tan jarohatlari bilan namoyon bo'ladi. Kaltaklash, tananing turli qismlariga shikast yetishi, suyak sinishlari va ichki a'zolarining zararlanishi zo'ravonlikning keng tarqalgan jismoniy oqibatlaridir. Ba'zi hollarda zo'ravonlik nogironlik yoki hatto o'limga olib kelishi mumkin. Shuningdek, doimiy zo'ravonlik organizmning umumiy sog'lig'ini zaiflashtirib, surunkali kasal-liklarning rivojlanishiga sabab bo'ladi [6, 115-b.].

Ijtimoiy oqibatlar: zo'ravonlik shaxsning ijtimoiy hayotiga ham jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Zo'ravonlikka uchragan shaxs jamiyatdan chetlashishi, ijtimoiy aloqalarni cheklashi va yolg'izlikka yuz tutishi mumkin. Bu holat o'qish yoki mehnat faoliyatining samaradorligini pasaytiradi. Oiladagi zo'ravonlik esa farzandlar tarbiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatib, ijtimoiy muammolarning avloddan-avlodga o'tishiga sabab bo'ladi [4, 31-b.; 5, 240-b.].

Iqtisodiy oqibatlar: zo'ravonlik iqtisodiy jihatdan ham katta zarar keltiradi. Zo'ravonlikka uchragan shaxsning mehnat qobiliyati pasayadi, davolanish va rehabilitatsiya uchun qo'shimcha xarajatlar talab etiladi. Jamiyat miqyosida esa zo'ravonlik sog'liqni saqlash, huquqni muhofaza qilish va ijtimoiy yordam tizimlariga ortiqcha yuk bo'lib tushadi [3, 6].

Zo'ravonlik jamiyatda ishonchsizlik, qo'rquv va beqarorlik muhitini shakllantiradi. Bu holat ijtimoiy hamjihatlikni zaiflashtirib, jinoyatchilik darajasining oshishiga olib keladi. Zo'ravonlik keng tarqalgan jamiyatda ta'lim sifati, iqtisodiy rivojlanish va fuqarolik faolligi pasayadi. Natijada, jamiyatning barqaror rivojlanishi izdan chiqadi [3, 15-b.; 4, 35-b.].

Zo'ravonlikning oldini olish jamiyatning barqaror rivojlanishi va inson huquqlarini ta'minlashning muhim sharti hisoblanadi. Bu jarayon faqatgina huquqni muhofaza qiluvchi organlar zimmasidagi vazifa bo'lib qolmasdan, balki davlat, ta'lim muassasalari, oila va fuqarolik jamiyati institutlarining hamkorligini talab etadi [2, 14-16-moddalar].

Zo'ravonlikka qarshi kurashda kompleks va tizimli yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi. Zo'ravonlikning oldini olishda huquqiy mexanizmlarning samarali ishlashi muhim o'rin tutadi. Amaldagi qonunlar zo'ravonlikka nisbatan murosasiz munosabatni shakllantirishi, jabrlangan shaxslarning huquqlarini ishonchli himoya qilishi lozim. Zo'ravonlik sodir etgan shaxslarga nisbatan adolatli va qat'iy javobgarlik choralarining qo'llanilishi bu kabi holatlarning kamayishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining malakasini oshirish va ularni zo'ravonlik holatlariga tezkor munosabat bildirishga tayyorlash zarur [3, 230-b.].

Zo'ravonlikning oldini olishning eng samarali usullaridan biri – ta'lim va tarbiya jarayonidir. Ta'lim muassasalarida yoshlarni insonparvarlik, bag'rikenglik, o'zaro hurmat va nizolarni tinch yo'l bilan hal etish ko'nikmalariga o'rgatish muhimdir.

Maktab va oliy ta'lim muassasalarida zo'ravonlikka qarshi madaniyatni shakllantirishga qaratilgan darslar, treninglar va psixologik mashg'ulotlar o'tkazilishi lozim. Bu yoshlarning zo'ravonlikka nisbatan salbiy munosabatini shakllantiradi [9, 5-8-b.].

Oila zo'ravonlikning oldini olishda asosiy ijtimoiy muhit hisoblanadi. Oiladagi mehr-oqibat, o'zaro tushunish va hurmat zo'ravonlikning paydo bo'lish ehtimolini kamaytiradi. Ota-onalarning farzand tarbiyasidagi mas'uliyatini oshirish, oilaviy nizolarni zo'ravonliksiz hal etish ko'nikmalarini rivojlantirish muhimdir [8, 112-b.].

Shuningdek, oilaviy maslahat markazlari va psixologik yordam xizmatlarining faoliyatini kuchaytirish zo'ravonlikning oldini olishda muhim ahamiyatga ega. Ommaviy axborot vositalari zo'ravonlikka qarshi ijtimoiy ongni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Televideniye, radio, internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali zo'ravonlikning salbiy oqibatlari, huquqiy mas'uliyat va yordam manbalari haqida keng targ'ibot ishlari olib borilishi zarur.

Jamoatchilik tashkilotlari va nodavlat notijorat tashkilotlari ham zo'ravonlikka qarshi loyihalar hamda kampaniyalar orqali aholining xabardorligini oshirishga xizmat qiladi [3, 280-b.].

Zo'ravonlikka uchragan shaxslarga o'z vaqtida psixologik va ijtimoiy yordam ko'rsatish zo'ravonlikning takrorlanishining oldini oladi. Rehabilitatsiya markazlari, ishonch telefonlari va bepul maslahat xizmatlari jabrlanganlarga ruhiy tiklanishda yordam beradi [2, 22-moddalar; 3, 295-b.].

Shu bilan birga, zo'ravonlikka moyil shaxslar bilan ishlash, ularning xulq-atvorini tuzatishga qaratilgan dasturlar ham muhim ahamiyat kasb etadi. Zo'ravonlikka qarshi kurashning eng muhim jihatlaridan biri – jamiyatda unga nisbatan murosasiz munosabatni shakllantirishdir. Zo'ravonlikni "oilaviy masala" yoki "oddiy nizo" sifatida qabul qilish noto'g'ri hisoblanadi. Har bir fuqaro zo'ravonlik holatlariga befarq bo'lmasligi, zarur hollarda tegishli idoralarga murojaat qilishi lozim. Faqatgina umumiy mas'uliyat va hamkorlik orqali zo'ravonliksiz jamiyatni barpo etish mumkin [1; 6, 32-b.].

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, zo'ravonlik inson hayotiga chuqur va ko'p qirrali salbiy ta'sir ko'rsatadigan murakkab ijtimoiy hodisa hisoblanadi. U nafaqat shaxsning jismoniy va ruhiy salomatligiga zarar yetkazadi, balki uning ijtimoiy faolligi, mehnat qobiliyati va jamiyatdagi o'rniga ham jiddiy ta'sir qiladi. Zo'ravonlik oqibatida insonning o'ziga bo'lgan ishonchi susayadi, hayotga bo'lgan munosabati o'zgaradi va jamiyatdan ajralib qolish holatlari yuzaga keladi [5, 8]. Zo'ravonlikning eng xavfli jihatlaridan biri uning avloddan-avlodga o'tish xususiyatidir.

Oilada yoki ijtimoiy muhitda zo'ravonlikni ko'rib ulg'aygan bolalar kelajakda ushbu xatti-harakatni me'yoriy holat sifatida qabul qilishlari mumkin. Bu esa jamiyatda zo'ravonlikning davomiyligini ta'minlaydi va ijtimoiy barqarorlikka jiddiy tahdid soladi. Shuningdek, zo'ravonlik jamiyatda qo'rquv, ishonchsizlik va beqarorlik muhitini shakllantirib, taraqqiyot jarayonlarini sekinlashtiradi [6, 15-b.].

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, zo'ravonliksiz jamiyatni barpo etish har bir fuqaroning mas'uliyati hisoblanadi. Har bir inson zo'ravonlikka befarq bo'lmasligi, inson qadr-qimmatini va huquqlarini hurmat qilishi zarur. Faqatgina hamkorlik, o'zaro hurmat va insonparvarlik tamoyillariga asoslangan yondashuv orqali sog'lom, tinch va adolatli jamiyatni shakllantirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 1992. – 76 b.
2. O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 2-sentabrdagi O'RQ-561-sonli "Xotin-qizlarni tazyiq va zo'ravonlikdan himoya qilish to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2019. – 28 b. <https://lex.uz/docs/-4494709>
3. World Health Organization. World Report on Violence and Health. – Geneva: WHO, 2002. – 346 p.
4. UNICEF. Violence against Children: Statistical Profile. – New York: UNICEF, 2014. – 120 p.
5. Giddens A. Sociology. – Cambridge: Polity Press, 2013. – 1138 p.
6. Krug E. Violence and Health. – Geneva: WHO, 2002. – 360 p.
7. Shvarts J. Biological and social influences on gender identity development // Journal of Psychology and Gender Studies. – 2014. – Vol. 12(3). – P. 45-62.
8. Erikson E.H. Identity: Youth and Crisis. – New York: W. W. Norton & Company, 1968. – 336 p.
9. Bandura A. Social cognitive theory: An agentic perspective // Annual Review of Psychology. – 2001. – No. 52. – P. 1-26.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №3(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.